

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมามีตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับแรกจนถึงฉบับที่ 9 ได้ส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศไทยมีความเจริญเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากผลิตภัณฑ์มวลรวมของประชาชาติ GDP (GDP : Gross Domestic Product) ที่ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 7 ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-7 แม้จะเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจในช่วงเริ่มใช้แผน

พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 แต่ภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยก็ยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยมีความเติบโตทางเศรษฐกิจ ร้อยละ 6.1 ในช่วงสามปีแรกของการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 มีการเคลื่อนย้ายทุนระหว่างประเทศมากขึ้น ทำให้ประเทศเข้าสู่ความทันสมัย คนไทยมีความสะดวกสบายมากขึ้น สุขภาพอนามัยและการเรียนรู้โดยรวมของคนไทยเพิ่มสูงขึ้น

แต่เมื่อทำการประเมินผลการพัฒนาประเทศในมิติของความยั่งยืน ความสมดุล ความพอดีและการมีภูมิคุ้มกันที่ดี หรือความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสิ้นเปลือง ซึ่งเป็นผลมาจากการใช้ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกินปริมาณมากกว่าคุณภาพ ส่งผลให้ทุนต่าง ๆ ลดน้อยลงอีกทั้งทุนที่มีอยู่ก็ไม่ได้รับการเสริมสร้างให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศเท่าที่ควร สถาบันทางสังคมต่าง ๆ มีบทบาทน้อยลง เช่น สถาบันครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันหลักที่บ่มเพาะเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม ให้มีพื้นฐานจิตใจที่เข้มแข็ง มีแนวโน้มของความแตกแยกและอ่อนแอ สถาบันศาสนาที่เป็นที่พึ่งและยึดเหนี่ยวทางใจของคนได้น้อยลง ส่งผลให้ความสามารถในการพึ่งพาตนเองและการมีภูมิคุ้มกันของคนในสังคมไทยลดน้อยลง(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2548 : 3)

การดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยยุคปัจจุบันมีความยุ่งยากซับซ้อนมากหากเทียบกับอดีต ประเทศไทย เป็นผู้ผลิตสินค้าเกษตรกรรมเพื่อการบริโภค การค้าขายมีมูลค่าไม่มาก

แต่ปัจจุบันการผลิตเปลี่ยนไปเป็นการผลิตในเชิงพาณิชย์มากยิ่งขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้าขายเป็นหลัก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องหาปัจจัยการผลิตมากขึ้น การทำการเกษตรจึงต้องมีการบุกเบิกแผ้วถางป่าอาที่ดินมาทำการเกษตร เพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้น เกิดระบบนายทุน เพราะมีเงินมากขึ้นจากการค้า มีการเอารัดเอาเปรียบผู้ผลิต ทำให้นายทุนเป็นผู้มั่งคั่งมากขึ้นส่วนเกษตรกรบางรายที่สามารถผลิตได้มากก็จะมีฐานะดี แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังยากจนอยู่ ทำให้เกิดความแตกต่างของรายได้ระหว่างคนรวยกับคนจน ก่อให้เกิดปัญหาความแตกแยกของคนในชาติ ทางด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจและสังคม ในทุกวันนี้สังคมไทยสับสนวุ่นวาย สังคมขาดหลักยึดเหนี่ยวด้านจิตใจและจริยธรรมในการดำเนินชีวิต แยกไม่ออกระหว่างความดีกับความชั่ว ความถูกกับความผิด ความจริงกับความเท็จ ศิลปะกับอนาจาร บาป บุญ คุณ โทษ เป็นคำที่ใช้แทนกันได้ (เสรี พงศ์พิศ.2552 :150)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิต แก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรมประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ใน ปี พ.ศ.2540 ให้ดำเนินไปบน "ทางสายกลาง" และเมื่อภายหลังได้ทรงชี้แนะแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ

ปรัชญาของ "เศรษฐกิจพอเพียง" จึงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ในการพัฒนาและบริหารให้ดำเนินไปในทางสายกลาง เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ "ความพอเพียง" หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจาก โลกภายนอก ได้เป็นอย่างดี

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554 ได้บัญญัติ
 “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางปฏิบัติ ควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณา
 การเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างจริงจัง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการ
 ขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุล เป็นธรรมและยั่งยืน มุ่งสู่ สังคมอยู่เย็นเป็น
 สุขร่วมกัน รัฐบาลจึงได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประเทศ
 ภายใต้กรอบแนวคิดการพึ่งตนเองเป็นหลักยึดความพอดีหรือทางสายกลาง หลีกเลี่ยงปัจจัย
 เสี่ยงในการดำเนินงาน สร้างความสมดุล สร้างภูมิคุ้มกัน ภายใต้การมีคุณธรรมและ
 จริยธรรม เพื่อนำไปสู่ความสมานฉันท์ก่อให้เกิดสังคมอยู่เย็นเป็นสุข (คณะกรรมการ
 อำนวยการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย.2551 : 7)

กระทรวงมหาดไทยได้มอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชน ในฐานะที่เป็นหน่วยงาน
 หลักในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มา
 ประยุกต์ใช้ในโครงการต่าง ๆ ในการพัฒนา/ชุมชน /หมู่บ้าน/ ครอบคลุม กำหนดคุณศาสตร์
 การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2550-2554 ในการแก้ไขปัญหาคความยากจน
 และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยใช้หลักการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ยึด
 ประชาชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา “การทำงานร่วมกัน” (Work with, not Work for)
 และ “ การเรียนรู้จากการปฏิบัติ ” (Learning by Doing) ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ ด้าน
 ลดรายจ่าย ด้านเพิ่มรายได้ ด้านประหยัด ด้านการเรียนรู้ ด้านการอนุรักษ์ ด้านการเอื้ออาทร
 กำหนดการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงปี 2550-2554

1. ปี 2550 สร้างคุณค่าพัฒนาสู่ความยั่งยืน
2. ปี 2551 สร้างพลังชุมชนและพัฒนาศึกษาเรียนรู้สู่ความพอเพียง
3. ปี 2552 ยกระดับความพอเพียงด้านการบริหารจัดการชุมชน
4. ปี 2553-2554 สร้างความยั่งยืนในวิถีชีวิตพอเพียง (คณะกรรมการอำนวยการ
 ขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย.2551 : 9)

จังหวัดมหาสารคามกำหนดกิจกรรมขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการ
 ประชาสัมพันธ์และสร้างกระบวนการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในทุกหมู่บ้าน จัดการ
 ประกวดชุมชน/หมู่บ้านที่มีกิจกรรมการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 23
 หมู่บ้าน 2,889 ครัวเรือน ประชากรที่อาศัยอยู่จริง 11,351 คน(ข้อมูล จปฐ. ปี 2553)แต่
 ก่อนประชาชนในชุมชนมีปัญหามากมาย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องปัญหาความยากจน รายได้ไม่

เพียงพอต่อรายจ่าย ปัญหาหนี้สิน ปัญหาด้านอบายมุข ปัญหาความแตกแยกในชุมชน ต่อมาหลังวิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 คนในชุมชนเริ่มน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และมีเครือข่ายในการช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนที่เข้มแข็งในระดับตำบล มีเครือข่ายหมู่บ้านปลอดอบายมุข เครือข่ายเกษตรปลอดสารพิษ เครือข่ายด้านสถาบันการเงิน และเครือข่ายการให้บริการสวัสดิการในชุมชน ผลจากการเริ่มน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในระดับครัวเรือน หมู่บ้าน/ชุมชนทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น และได้รับรางวัลชนะเลิศและรองชนะเลิศ ในระดับอำเภอและจังหวัด เป็นชุมชน/หมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุขตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในปี 2552

ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน ใน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการลดรายจ่าย ด้านการเพิ่มรายได้ ด้านการประหยัด ด้านการเรียนรู้ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการเอื้ออาทร เพื่อนำไปปรับใช้ในชุมชน/หมู่บ้านอื่นๆ

คำถามการศึกษា

1. การดำเนินวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม อยู่ในระดับใด
2. มีข้อเสนอแนะอย่างไรในการน้อมนำแนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม กับเกณฑ์คะแนนที่กำหนด (ระดับมาก)
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการน้อมนำแนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษารั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้ศึกษาได้มุ่งเน้นศึกษาการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ในเขตพื้นที่ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม ในด้านการลดรายจ่าย ด้านการเพิ่มรายได้ ด้านการประหยัด ด้านการเรียนรู้ ด้านการอนุรักษ์ ด้านการเอื้ออารี ตลอดจนข้อเสนอนะของประชาชน ในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตกับเกณฑ์ที่กำหนด(ในระดับมาก)

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตการศึกษาเฉพาะเขตพื้นที่ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม

3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากร หมายถึง หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนหัวหน้าครัวเรือน จำนวน 2,889 คน จาก 2,889 ครัวเรือน (ข้อมูล จปฐ. ปี 2553)

3.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งเป็นผู้ที่มีรายชื่ออาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 326 คน ซึ่งได้มาจากการคำนวณตามสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973 : 125) จากนั้นทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

กุมภาพันธ์ – พฤษภาคม 2554

นิยามศัพท์เฉพาะ

ประชาชน หมายถึง ตัวแทนครัวเรือนที่มีชื่อตามทะเบียนบ้าน และอาศัยอยู่จริงในเขตพื้นที่ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงชีวิต และการปฏิบัติของบุคคล ชุมชน หมู่บ้าน ที่เน้นการผลิตเพื่อบริโภคสำหรับตนเองเป็นลำดับต้นก่อน ถ้ามีเหลือก็ให้แบ่งปัน แลกเปลี่ยนในชุมชน เหลือจากนั้นจึงขายหรือเก็บออม บนพื้นฐานความพอประมาณ ตามอัธยาของตัวเอง โดยไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน มีความซนอดทนเป็นที่ตั้ง ใช้เหตุผลและสติปัญญาในการเลือกบริโภค อุปโภคปัจจัยต่าง ๆ อย่างพอดี

ตามฐานะ รวมทั้งมีความเอื้ออาทรต่อกัน พึ่งพาอาศัยกันได้ และคำนึงถึงความสมดุลของ ทรัพยากรธรรมชาติ

การดำเนินวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การปฏิบัติของ บุคคล ชุมชน หมู่บ้าน ที่เน้นการผลิตเพื่อบริโภคสำหรับตนเอง การแบ่งปัน แลกเปลี่ยนใน ชุมชน การเก็บออม มีความขยัน อดทน ใช้เหตุผลและสติปัญญาในการเลือกบริโภค อุปโภค ปัจจัยต่าง ๆ ให้พอดีตามฐานะ รวมทั้งมีความเอื้ออาทรต่อกัน พึ่งพาอาศัยกันได้ และคำนึงถึง ความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ ตามกรอบ 6 ด้าน ดังนี้

1. การลดรายจ่าย หมายถึง การผลิตอาหารเพื่อบริโภคเอง การผลิตเครื่องอุปโภคใช้เอง โดยใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่น การเลือกซื้อสินค้าอย่างคุ้มค่า การปรับเปลี่ยน ค่านิยมที่ทำให้สิ้นเปลืองเกินความจำเป็น รวมทั้งการลด ละ เลิก อบายมุข ทุกประเภท
2. การเพิ่มรายได้ หมายถึง การใช้ประโยชน์จากที่ดินให้เกิดประโยชน์ สูงสุด การแปรรูปผลผลิตให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น การรวมกลุ่มประกอบอาชีพในการเพิ่มพูนทักษะ การค้าขาย การปรับปรุงซ่อมแซมและใช้เทคโนโลยีในท้องถิ่นให้เหมาะสม
3. การประหยัด หมายถึง การวางแผนใช้จ่ายเงินเพื่อให้มีเงินเหลือและเก็บ ออม โดยฝากกับกลุ่มออมทรัพย์ ธนาคาร หรือกองทุนต่าง ๆ มีการจัดทำบัญชีรายรับ- รายจ่าย
4. การเรียนรู้ หมายถึง การดำเนินชีวิตของคนในหมู่บ้าน ชุมชน มีการ วางแผนชีวิต แผนครอบครัว และแผนชุมชนร่วมกัน บนพื้นฐานการยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักศาสนา สืบทอดและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีกิจกรรมส่งเสริมการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยยึดหลักประชาธิปไตย
5. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน หมายถึง การอนุรักษ์ป่าและทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ประกอบอาชีพและการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและประหยัด การอุปโภค บริโภค สินค้าที่ไม่ส่งผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีการกำจัดขยะและสิ่งมลพิษอย่างถูกวิธี
6. การเอื้ออารีต่อกัน หมายถึง การจัดกิจกรรมการดูแล สนับสนุน ช่วยเหลือ คนจน คนด้อยโอกาส หรือผู้ประสบปัญหาในชุมชน โดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใน ชุมชน

ประโยชน์การศึกษา

1. เพื่อให้เข้าใจถึงการน้อมนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตในระดับครอบครัว ชุมชนในเขตตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษา เป็นแนวทางในการส่งเสริมการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขยายผลสู่ชุมชนอื่น ๆ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY